

A Critique of the Article “Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji; the Famous Iranian Physician”

S. M. Hashemimehr (MSc)¹ , J. Rezaei Orimi (MSc)^{*2}

1.Traditional Medicine and History of Medical Sciences Research Center, Health Research Institute, Babol University of Medical Sciences, Babol, I.R.Iran.

2.Traditional and Complementary Medicine Research Center, Arak University of Medical Sciences, Arak, I.R.Iran.

Article Type	ABSTRACT
Letter to the Editor	Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji, the author of the book "al-mu'alaja al-buqratiya", is one of the greatest physicians of Tabaristan and Iran in the fourth century AH. For this purpose, in the tenth issue (Volume 20, October 2018) of the Journal of Babol University of Medical Sciences, an article entitled "Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji; the famous Iranian physician" has been published on pages 72-75 about the biography of this valuable scientist, which seems to have some problems and shortcomings in terms of historical geography. Therefore, the purpose of publishing this article is to critique the published article and draw appropriate conclusions in scientific studies.
Received: Mar 6 th 2021	
Revised: Jul 3 rd 2021	
Accepted: Nov 10 th 2021	Keywords: <i>Abu Al-Hassan Tabari, Toranje, Medical History, Physician, Tabaristan.</i>

Cite this article: Hashemimehr SM, Rezaei Orimi J. A Critique of the Article “Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji; the Famous Iranian Physician”. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2022; 24(1): 66-9.

© The Author(S).

Publisher: Babol University of Medical Sciences

*Corresponding Author: J. Rezaei Orimi (MSc)

Address: Traditional and Complementary Medicine Research Center, Arak University of Medical Sciences, Arak, I.R.Iran.

Tel: +98 (11) 42375515. E-mail: rezaei.history93@gmail.com

نقد مقاله «ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی»

سید محمد هاشمی مهر^۱ (MSc) ID، جمال رضایی اوریمی^۲ (MSc) ID*

۱. مرکز تحقیقات طب سنتی و تاریخ علوم پزشکی، پژوهشکده سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل، ایران

۲. مرکز تحقیقات طب سنتی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی اراک، اراک، ایران

نوع مقاله	چکیده
نامه به سردبیر	ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی مؤلف کتاب «المعالجات البقراطیه» یکی از بزرگترین پزشکان طبرستان و ایران در قرن چهارم هجری می‌باشد. بدین منظور در شماره ۱۰ (دوره ۲۰، مهر ۱۳۹۷) مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل، مقاله‌ای با عنوان «ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی» در صفحات ۷۲ تا ۷۵ در مورد زندگینامه این دانشمند گرانقدر منتشر گردیده که به نظر می‌رسد از نظر جغرافیای تاریخی دچار اشکالات و کاستی‌هایی باشد. لذا هدف از انتشار این مقاله، نقد مقاله منتشر شده و نتیجه‌گیری مناسب در پژوهش‌های علمی می‌باشد.
دریافت:	
۱۳۹۹/۱۲/۱۶	
اصلاح:	
۱۴۰۰/۴/۱۲	
پذیرش:	
۱۴۰۰/۸/۱۹	واژه‌های کلیدی: ابوالحسن طبری، ترنجه، تاریخ پزشکی، پزشک، طبرستان.

استناد: سید محمد هاشمی مهر، جمال رضایی اوریمی. نقد مقاله «ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی». مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل، ۱۴۰۱؛ ۳۴(۱): ۹-۶۶

© The Author(S).

Publisher: Babol University of Medical Sciences

در شماره ۱۰ (دوره ۲۰، مهر ۱۳۹۷) مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل مقاله‌ای با عنوان "ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی" در صفحات ۷۲ تا ۷۵ منتشر گردیده (۱) که به نظر می‌رسد از نظر مورد زیر دچار کاستی‌هایی است. مطالب زیر در جهت اصلاح و تکمیل مقاله منتشر شده اعلام می‌گردد.

مکان شهر تاریخی ترنجه: نویسنده محترم بیان می‌کند که ابوالحسن طبری در ترنجه طبرستان متولد شده است. ایشان موقعیت جغرافیایی شهر ترنجه را در جنوب شهر بابل در استان مازندران می‌دانند، اما آیا ابوالحسن طبری واقعاً در جنوب شهر بابل به دنیا آمده است؟ آیا شهر تاریخی ترنجه، در روستای ابوالحسن کلای بابل قرار داشته یا اینکه در مکان جغرافیایی دیگری واقع شده بود؟ شهر «ترنجه» در گذشته یکی از شهرهای مهم طبرستان بوده و منطقه‌ای حائل مابین شهرهای مامطیر و میله و ساری بوده و در عهد خلافت عباسی کارکرد نظامی داشته است. «ترنجه» مابین شهرهای مامطیر (بابل کنونی) در جنوب، میله در غرب و سارویه (ساری) در بخش شرقی در منطقه جلگه‌ای قرار داشته است. در متون تاریخی این شهر به نام‌های گوناگونی همچون «ترنجه»، ترجی، توجی، ترنجی، ترجی و ترجیه» نام برده شده است (۲). کهن‌ترین ماخذی که به نام ترنجه به عنوان شهری در طبرستان اشاره می‌کند اطلاق النقیسه (تالیف ۲۹۰ ق) اثر ابن رسته است (۳). نویسنده حدود العالم (تالیف ۳۷۲ ه. ق) در ذکر ترنجه آن را ترجی خوانده و در این باره نوشته است: «شهریست آبادان و قدیمی‌ترین شهریست اندر طبرستان» (۴).

بر این اساس Safari و همکاران در پژوهشی با عنوان «تاملی بر نام و جایگاه شهر تاریخی ترنجه» در سال ۱۳۹۴ با استفاده از بررسی باستان‌شناختی و داده‌های مکتوب و با کنار هم قرار دادن و مطالعه متون تاریخی، منطقه «ابوالحسن کلای» بابل را که بر اساس منابع مکتوب به عنوان جایگاه شهر تاریخی ترنجه یاد می‌شود، مورد مطالعه قرار دادند. نتایج این مطالعه نشان داده که داده‌های باستان‌شناختی حاصل این پژوهش با آنچه در منابع مکتوب و تاریخی در مورد جایگاه شهر ترنجه در روستای ابوالحسن کلا بدان اشاره شده بود، در تناقض آشکار است و در نهایت بیان نموده‌اند که مدارک باستان‌شناختی موجود نمی‌تواند وجود یک شهر تاریخی را در این نقطه به اثبات برساند (۵). Eslami پژوهشگر مازندرانی در کتاب «مازندران در تاریخ» اعتقاد دارد که شهر ترنجه در اطراف روستای بشیل میان راه قائمشهر به شیرگاه می‌باشد. ایشان می‌گویند: «در شمال شهر شیرگاه یکی از شاخه‌های رود تالار که در شمال روستای بشیل به رودخانه تالار می‌ریزد، رود توجی است. به موازات و به همان قد و اندازه در جنوب رود توجی، رود دیگری است به نام تیچون که این رود از جنوب روستای بشیل به رود تالار می‌ریزد. لذا می‌توان حدس زد که شهر توجی در میانه راه شیرگاه به قائمشهر (جمنان باستانی)، و یا در همان حدود روستای بشیل بوده است» (۲).

Rabinio نویسنده کتاب «مازندران و استرآباد» موقعیت شهر ترنجه را در نزدیکی روستای تجری اسب شوری یا کاردرگر ناور از دهستان جلال ازرق جنوبی (بخش مرکزی شهر بابل) می‌داند که در نزدیکی آن مشهدسر در سه فرسخی بارفروش و سر راه آمل واقع است. در آن آثار دیوار و خانه‌هایی پوشیده از علف و بیشه است که نشانی از شهر تجری سابق بوده که طول آن یک فرسخ است (۶). در واقع دهستان بزرگ جلال ازرق از شرق دابودشت آمل تا موزیرج بابل را شامل می‌شود. همچنین ظهیرالدین مرعشی در کتاب تاریخ تاریخ طبرستان و رویان و مازندران «توجی» را از ولایات ساری می‌داند: «این توجی بقعه‌ای است از ولایت ساری» (۷). به نظر می‌رسد با توجه به شواهد و تحقیقات انجام شده، پذیرش اینکه ابوالحسن طبری پزشک نامی مازندران در قرن چهارم هجری در جنوب شهر بابل و در روستای ابوالحسن کلا به دنیا آمده است، نیاز به تحقیقات بیشتری دارد.

References

1. Golshani SA. Abolhassan Ahmad bin Mohammad Tabari Toranji; The famous Iranian Physician. *J Babol Univ Med Sci.* 2018;20(10):71-4. [In Persian]
2. Eslami H. *Mazandaran-dar-Tarikh*, 1st ed. Sari: Shelfin Pub; 2011. p.176. [In Persian]
3. Ibn Rasteh A. *Al-Alagh Al-Nafiseh* [Translated by: Hossein Gharechanloo]. Tehran: Amir Kabir Pub; 1986. p.98. [In Persian]
4. [No Author]. *Hudud Al-'Alam men Al-Mashregh ela Al-Maghreb*, 1st ed [Translated by: Mir Hossein Shah]. Tehran: Alzahra University Pub; 1993. p.144-6. [In Persian] Available from: https://opac.nlai.ir/opac-prod/search/briefListSearch.do?command=FULL_VIEW&id=1930504&pageStatus=0&sortKeyValue1=sortkey_title&sortKeyValue2=sortkey_author
5. Safari M, Heydari N. A Reflection on the Name and Historical Place of the City of Toranja (Teamoli-bar-Nam-va-Jaygah-e-Tarikhi-e-Shahr-e-Toranjeh). *Abakhtar.* 2015;7(26-27):171-6. [In Persian] Available from: <https://www.magiran.com/volume/96107>
6. Rabino HL. *Mázandarán and Astarábád* [Translated by: Gholamahi Vahid Mazandarani]. Tehran: Elmi-va-Farhangi Pub; 2004. p.181. [In Persian]
7. Marashi Z. *Tarikh-e-Tabaristan-va-Royan-va-Mazandaran*, 1st ed. Tehran: Donya-ye-Ketab Pub; 2016. p.131. [In Persian]